

კომერციულ ბანკებში აქციების მნიშვნელოვანი წილის სამართლებრივი გაგება და მისი მიმართება ევროკავშირის სტანდარტთან

I. შესავალი

საქართველოს ევროპული მისწრაფება განმტკიცებულია როგორც საქართველოს კონსტიტუციით, ისე ევროკავშირისა და საქართველოს შორის ასოცირების შეთანხმებით,¹ ხოლო ევროპულმა საბჭომ აღიარა საქართველოს ევროპული პერსპექტივა.² შესაბამისად, საქართველოს დაახლოება ევროკავშირთან და ევროპულ ღირებულებებთან მნიშვნელოვანი გამოწვევაა ქართული სამართლისთვის.

ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმებით საქართველომ აიღო ვალდებულება, საბანკო სფეროს შესახებ კანონმდებლობა ეტაპობრივად დაუახლოს ევროკავშირის კანონმდებლობასა და საერთაშორისოსამართლებრივ ინსტრუმენტებს, კერძოდ, შეიმუშაოს ფინანსურ სექტორში მფლობელობის ზრდისა და წილის შესყიდვის პრუდენციული (გონივრული) შეფასებისათვის საპროცედურო წესები და შეფასების კრიტერიუმები.³ შესაბამისად, „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონში შევიდა ცვლილებები, რათა დაახლოებოდა ევროკავშირის დირექტივებსა და რეგულაციებს⁴ და უფრო ნათელი ყოფილიყო კომერციული ბანკების მიმართ წარდგენილი მოთხოვნები მნიშვნელოვანი წილის შექენისას.

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის დოქტორანტი, ORCID: 0000-0001-5753-1898.

¹ ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, საქართველოსა და მეორეს მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის, პრეამბულა.

² ევროპული პერსპექტივა საქართველოსთვის, იხ. <<http://bit.ly/40j7e4B>> [19.03.2023]

³ ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, საქართველოსა და მეორეს მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის, დანართი XV-A.

⁴ „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე, განმარტებითი ბარათი, იხ., <<https://bit.ly/3dX483Q>> [02.05.2023]

ნაშრომში განხილული იქნება კომერციული ბანკების მნიშვნელოვანი წილის სამართლებრივი გაგება, უპირატესად მისი შესყიდვისა და მნიშვნელოვანი წილის პოტენციური მფლობელის მიერ შეტყობინებისა და ინფორმაციის წარდგენის ვალდებულების კონტექსტში.

II. მნიშვნელოვანი წილის გაგება

1. დაცული სამართლებრივი სიკაეთე

„კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8¹ მუხლი ანესრიგებს კომერციული ბანკების მიერ საზედამხედველო ორგანოსთვის (საქართველოს ეროვნული ბანკისთვის) ინფორმაციისა და შეტყობინების წარდგენის ვალდებულებას, როდესაც კომერციული ბანკის წილის შემძენი საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილ ფარგლებში განიხილება მნიშვნელოვანი წილის შემძენად. მე-8¹ მუხლის პირველი პუნქტი კი განმარტავს მნიშვნელოვანი წილის არსსა და იმ ინფორმაციის წარდგენის ვალდებულებას, რასაც ეროვნული ბანკის ნორმატიული აქტი ითვალისწინებს.

მნიშვნელოვანი წილის აქციონერისა თუ შემძენის კონტროლის მიზანია საფინანსო სექტორის სტაბილურობა და უსაფრთხოება, საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ მიღებული სავალდებულო გადაწყვეტილებებისა და რეკომენდაციების შესრულება, საბანკო-საფინანსო სექტორში განხორციელებული საეჭვო წარმომავლობის ინვესტიციების თავიდან არიდება, სამენარმეო, საბანკო და საფინანსო კანონმდებლობის დაცვა, შესაბამისად, ისეთი სამენარმეო პრაქტიკის შეზღუდვა, რომელიც საფინანსო სექტორის ჯანსაღ ფუნქციონირებას საფრთხეს უქმნის, რაც, თავის მხრივ, მიიღწევა იურიდიული თუ ფიზიკური პირების მაქსიმალური გამჭვირვალეობით.⁵ აღნიშნული შეზღუდვის საბოლოო შედეგი შესაფერისი მენილის (აქციონერის) საბანკო სისტემაში შესვლაა, რომელიც უზრუნველყოფს საბანკო სისტემის მტკიცე და ნორმალურ ფუნქციონირებას, რადგან ინვესტორისა თუ მნიშვნელოვანი წილის მფლობელის კარგი რეპუტაცია, ფინანსური სანდოობა უზრუნველყოფს ბანკის მიმართ ნაყენებული გონივრული მოთხოვნების დაკმაყოფილებას და მოახდენს დანაშაულებრივი საქმიანობის შედეგად წარმოშობილი ფინანსების საბანკო-საფინანსო სექტორში შედინების პრევენციას.⁶

კანონის მოთხოვნების აღსრულებისთვის მნიშვნელოვანი ფუნქცია ეკისრება ეროვნულ ბანკს, რომლის ერთ-ერთი ფუნქცია ფინანსური სექტორის სტაბილური და ეფექტიანი ფუნქციონირების უზრუნველყოფაა.⁷ მასვე აქვს უფლება-

⁵ „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 48-ე მუხლის მე-4 პუნქტი.

⁶ What is a qualifying holding? იხ., <<https://bit.ly/3PTxzRZ>> [28.07.2023].

⁷ ეროვნული ბანკის მისია, იხ., <<https://bit.ly/3cEUOk3>> [28.07.2023].

მოსილება, დაადგინოს მნიშვნელოვანი წილის შინაარსი და შეაფასოს კომერციულ ბანკებში წილის ცვლილებისას შემდგომი ან მფლობელის შესაფერისობა და გაატაროს შესაბამისი სანქციები.⁸ ეროვნულ ბანკს მოეთხოვება, შეიმუშაოს მნიშვნელოვანი წილის შექმნის შესახებ სამართლებრივი აქტი.⁹

2. მნიშვნელოვანი წილის შინაარსი შეტყობინებისა და ინფორმაციის წარდგენის ვალდებულების ჭრილში

ნორმის კონსტრუქცია, მისი გრამატიკული წყობა, წინადადებების ლოგიკური კავშირები და კონტექსტური გააზრება კანონის აზრის გასაგებად ერთ-ერთ მეთოდთაგანია¹⁰ – ნორმის სტრუქტურა მეტწილად ენობრივი ფორმით გადმოიცემა და ის გარკვეული აზრის მატარებელია.¹¹ შესაბამისად, „მნიშვნელოვანი წილის“ შინაარსის დასადგენად გასათვალისწინებელია „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ კანონის მე-8¹ მუხლის პირველი პუნქტის გააზრება, რაც ეროვნული ბანკისთვის ინფორმაციის წარდგენის ვალდებულებას გულისხმობს.

ნორმის დისპოზიციის პირველი ნაწილი ახსენებს „მნიშვნელოვან წილს“ და, ამასთანავე, ჩამოთვლის იმ პირებს, ანდა პირთა ერთობლიობას, რომლებმაც უნდა წარადგინონ პირადად ან ბანკის მეშვეობით ეროვნულ ბანკში ინფორმაცია მნიშვნელოვანი წილის შექმნის შესახებ. ნორმის ამგვარი ფორმულირება სრულად ეხმიანება როგორც ევროკავშირის დირექტივას,¹² ასევე „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ კანონის“ პირველი მუხლის „ხ“ ქვეპუნქტის შინაარსს „მნიშვნელოვანი წილის“ თაობაზე; მეტიც, ნორმა სტრუქტურულად ისეა აგებული, რომ წინადადება – **„ვალდებულია ეროვნულ ბანკს პირადად, წარმომადგენლის ან ბანკის მეშვეობით წარუდგინოს მნიშვნელოვანი წილის შექმნის შესახებ... ინფორმაცია“** – მანამდე გადმოცემულ აზრს გრამატიკულად მჭიდროდ აკავშირებს მნიშვნელოვანი წილის შინაარსთან და ამდიდრებს მას, კერძოდ, მნიშვნელოვან წილად მიიჩნევა ის შემთხვევა, როდესაც კომერციული ბანკის კაპიტალში პირის პირდაპირი ან არაპირდაპირი მონაწილეობა 10, 20, 30

⁸ „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8¹ მუხლის მე-10 პუნქტი, მე-8² მუხლი და მე-8⁴ მუხლი.

⁹ „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე, მე-2 მუხლის „ა“ პუნქტი, იხ., <<https://bit.ly/3ymqvqk>> [02.10.2022], საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 2022 წლის 31 ოქტომბრის №153/04 ბრძანება.

¹⁰ ციპელიუსი რ., იურიდიული მეთოდების მოძღვრება, ლ. თოთლაძის თარგმანი, მ. ტურავას რედაქტორობით, თბილისი, 2009, 53.

¹¹ მაჭარაძე ზ., ნაცვლიშვილი ა., ხმალაძე ვ., კანონმდებლობის შექმნა, თეორია და პრაქტიკა, თბილისი, 2021, 20.

¹² „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე, დანართი 1, ევროკავშირის სამართლებრივ აქტთან შესაბამისობის ცხრილი, 119, იხ. <<https://bit.ly/3ybYcLf>> [02.10.2022]

ან 50 პროცენტს გადააჭარბებს. მეტიც, „მნიშვნელოვანი წილი“ განმარტებულია როგორც 10%-ზე მეტი წილი, თუმცა მე-8¹ მუხლის 1-ლი პუნქტი დამატებით განსაზღვრავს, რომ ერთობლივად მოქმედ პირთა ჯგუფის შემთხვევაში „მნიშვნელოვანი წილის“ დასადგენად გაითვალისწინება ჯგუფის მფლობელობაში არსებული წილების ჯამური ოდენობა. აღნიშნული ნორმა უშვებს, რომ გარდა კომერციული ბანკის კაპიტალში, ანდა ხმის უფლების მქონე აქციებში წილის ოდენობისა, მნიშვნელოვან წილად განიხილება კომერციულ ბანკზე მნიშვნელოვანი გავლენის მოპოვებაც.

3. მნიშვნელოვანი წილის შინაარსობრივი ელემენტები

პირველი მახასიათებელი, რაც „მნიშვნელოვან წილის“ შინაარსში მოიაზრება, არის კომერციული ბანკის განადგებული ან ნებადართული კაპიტალისა თუ ხმის უფლების მქონე აქციების 10%-ზე მეტი წილის ფლობა. კანონი ადგენს რიცხვითი სიდიდით გამოსატულ მნიშვნელობას, რომელიც, ერთი შეხედვით, მარტივი დასათვლელია. თუმცაღა ნორმა ადგენს პირთა წრეს და იმასაც, რომ 10%-ზე მეტს შეიძლება ფლობდეს როგორც ერთი პირი, ასევე ერთობლივად მოქმედი პირთა ჯგუფი. მეორე მახასიათებელი, რომელიც „მნიშვნელოვან წილის“ შინაარსში მოიაზრება, არის მნიშვნელოვანი გავლენის ქონა. ამ შემთხვევაშიც პირთა წრე შეზღუდული არ არის, მნიშვნელოვანი გავლენის მქონე შეიძლება იყოს როგორც ერთი პირი, ასევე პირთა ჯგუფი, მეტიც მნიშვნელოვანი გავლენის დადგენისას არ გაითვალისწინება აქციათა ფლობა კომერციულ ბანკში, მნიშვნელოვანი წილის მფლობელად ჩაითვლება პირი, ანდა პირთა ჯგუფი, რომელსაც აქვს მნიშვნელოვანი გავლენა კომერციულ ბანკზე „მიუხედავად იმისა, ფლობენ თუ არა აქციებს კომერციულ ბანკში“.¹³

მნიშვნელოვან გავლენად მიიჩნევა საწარმოს ფინანსურ და საოპერაციო პოლიტიკასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღებაში მონაწილეობის უფლება, რომელიც არ არის ამ პოლიტიკის კონტროლი ან ერთობლივი კონტროლი;¹⁴ თავის მხრივ, მონაწილეობა ნიშნავს საწარმოს პირდაპირ ან არაპირდაპირ მფლობელობას, კაპიტალში ანდა ხმის უფლების 20% და მეტი წილის ფლობას,¹⁵ ასევე იმ საწარმოს კაპიტალში, – რომელიც მონაწილეობს კომერციული ბანკის

¹³ „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირველი მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტი.

¹⁴ იქვე, პირველი მუხლის „ბ¹“ პუნქტი.

¹⁵ Regulation (EU)N575/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on Prudential Requirements for Credit Institutions and Investment Firms and Amending Regulation (EU) N648/2012 Text with EEA relevance (Document 32013R0575), Article 4, par. 1, point 35; საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 2022 წლის 31 ოქტომბრის ბრძანების №153/04 მე-4 მუხლის პირველი პუნქტი.

საოპერაციო და ფინანსურ პოლიტიკასთან დაკავშირებულ გადაწყვეტილებებში, – სერტიფიცირებულ ან არასერტიფიცირებულ უფლებას, რომლის მიზანი, კომპანიასთან ხანგრძლივი კავშირის დამყარებით, კომპანიის საქმიანობაში მონაწილეობის განზრახვაა¹⁶. მნიშვნელოვან გავლენად ფასდება, თუ პირი ბანკის დირექტორატის ან სამეთვალყურეო საბჭოს წევრია, გაითვალისწინება ბანკის, ანდა მისი მშობელი სანარმოს მფლობელობის სტრუქტურა, მნიშვნელოვანი გავლენა ახვევ, თუ ბანკის აქციონერთან შეთანხმებით პირმა მოიპოვა ბანკზე მნიშვნელოვანი გავლენა და სხვ.¹⁷

მნიშვნელოვანია იმ პირების განმარტება, რომელთაც მოიცავს „მნიშვნელოვანი წილის“ შინაარსი. როგორც აღინიშნა, პირი შეიძლება იყოს ერთი ან პირთა ჯგუფიც. მასში ნაგულისხმევია ბენეფიციარი მესაკუთრეც. ბენეფიციარი მესაკუთრე განიმარტება, როგორც პირი, რომელიც გარიგების ან კანონის საფუძველზე ფულადი სარგებლის საბოლოო მიმღებია.¹⁸ „ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ“ საქართველოს კანონის ისტორიული ანალიზის საფუძველზე შესაძლებელია ტერმინის შინაარსის ისე განმარტება, რომ არ იწვევდეს ორაზროვნებას, კერძოდ, ბენეფიციარი მესაკუთრე უნდა აკმაყოფილებდეს ერთ-ერთ შემდეგ პირობას: 1. არ არის ნომინალური მფლობელი, რომელიც წერილობითი შეთანხმების საფუძველზე მოქმედებს ბენეფიციარი მესაკუთრის სახელით; 2. ნომინალურ/რეგისტრირებულ მესაკუთრესთან აქვს წერილობითი შეთანხმება, რომელიც აწესრიგებს ურთიერთობას ნომინალურ და ბენეფიციარ მესაკუთრეს შორის; ან 3. აქვს ხმის განკარგვის უფლება.¹⁹ ბენეფიციარი მესაკუთრე არის საბოლოო მესაკუთრე ფიზიკური პირი, რომლის სახელითაც იდება გარიგება და რომლის სახელითაც მოქმედებენ, ასევე პირი, რომელიც პირდაპირი თუ არაპირდაპირი საშუალებებით საბოლოოდ აკონტროლებს და იღებს სარგებელს აქტივებისგან თუ გარიგებისგან.²⁰ თუმცა „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის განმარტებით, ბენეფიციარ მესაკუთრეში მოიაზრება იურიდიული პირებიც, რომლებიც შეიძლება შექმნილი იყოს არასამეწარმეო, არაკომერციული მიზ-

¹⁶ Directive 78/660/EEC of 25 July 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty on the Annual Accounts of Certain Types of companies (Document 31978L0660), First Sentence of the Article 17.

¹⁷ საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 2022 წლის 31 ოქტომბრის №153/04 ბრძანების მე-4 მუხლი.

¹⁸ „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირველი მუხლის „დ“ ქვეპუნქტი.

¹⁹ „ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის მე-5 პუნქტი (თავდაპირველი რედაქცია (14/01/1999 – 30/04/1999) (ძალადაკარგულია).

²⁰ Financial Action Task Force (FATF) – Egmont Group, Concealment of Beneficial Ownership, Paris, 2018, 16, იხ. <<https://bit.ly/3yl90GQ>> [06.10.2022]

ნებისთვის, ასევე თუ მნიშვნელოვანი წილის მესაკუთრე არ ჰყავს, მაშინ – მისი მმართველი ორგანოს წევრები.²¹

ერთობლივად მოქმედ ჯგუფში იგულისხმება პარტნიორთა ან აქციონერთა ერთობა, რომელთაც აკავშირებთ ახლონათესაური ურთიერთობა, დაკავშირებულნი არიან სხვა კომერციული ინტერესებით, გარდა ბანკისა, ასევე პარტნიორები ან აქციონერები, რომლებმაც დადეს აშკარა ან ფარული შეთანხმება, განურჩევლად ფორმისა, მნიშვნელოვანი წილის შეძენის შესახებ.²² ერთობლივად მოქმედი ჯგუფის შეფასებისას გაითვალისწინება შემდეგი გარემოებები: დირექტორატის ან სამეთვალყურეო საბჭოს წევრებს შორის თუ არსებობს შეთანხმება, პარტნიორები შეთანხმებულნი არიან თუ არა კორპორაციული მართვის საკითხებზე, არსებობს თუ არა აქციონერთა მიერ ხმის მიცემის ერთნაირი პრაქტიკა, გამოიყენება თუ არა ბანკის მნიშვნელოვანი წილის შესაძენად ერთი და იგივე ფინანსური წყაროს გამოყენება, ოღონდ ზემოაღნიშნული ქმედებები ხელს არ უნდა უშლიდეს აქციონერთა შორის კარგი კორპორაციული მართვის პრაქტიკას.²³

III. ევროკავშირის დირექტივა და მნიშვნელოვანი წილის შინაარსი ევროკავშირის სამართალში

1. ხმის უფლება

ევროკავშირის დირექტივის თანახმად, კომპეტენტურ ორგანოს შეუძლია საკრედიტო ინსტიტუტს ავტორიზაციასა და საქმიანობის დაწყებაზე უარი უთხრას, თუ კომპეტენტურ ორგანოს არ ეცნობა საკრედიტო ინსტიტუტის იმ პირდაპირი თუ არაპირდაპირი ფიზიკური ან იურიდიული მენილეების (აქციონერების) ან წევრების ვინაობა, რომლებიც საკრედიტო დანესებულებაში ფლობენ მნიშვნელოვან წილს, ხოლო თუ არ არიან მნიშვნელოვანი წილის მფლობელები, ანდა ხმის უფლების მქონე პირები, – 20 ყველაზე დიდი მენილის (აქციონერის) ვინაობა.²⁴ აღსანიშნავია, რომ მნიშვნელოვანი წილის შეძენა არ შეიძლება განიმარტოს ვინ როდ, ის უნდა განიმარტოს ევროკავშირის ყველა წევრი-სახელმწიფოს მიერ ერთიანი სტანდარტით.²⁵ დირექტივა განსაზღვრავს

²¹ „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირველი მუხლის „დ“ ქვეპუნქტი.

²² იქვე, პირველი მუხლის „ვ“ ქვეპუნქტი.

²³ საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 2022 წლის 31 ოქტომბრის №153/04 ბრძანების მე-3 მუხლი.

²⁴ Directive 2013/36/EU on Access to the Activity of Credit Institutions and the Prudential Supervision of Credit Institutions and Investment Firms (Document O2013L0036-20220101), Art. 14, par. 1.

²⁵ Finanziaria d'investimento Fininvest SpA (Fininvest) e Silvio Berlusconi contro Banca centrale europea (BCE) [2022], T-913/16, ECLI:EU:T:2022:279, par. 44.

ხმის უფლების გამოთვლის მეთოდსაც, კერძოდ, ხმის უფლება გამოითვლება ყველა იმ ხმის უფლების მქონე აქციების ერთობლიობით, მაშინაც კი, როდესაც ხმის უფლება შეჩერებულია. მეტიც, ეს ინფორმაცია უნდა ეხებოდეს ყველა იმ კლასის აქციას, რომელსაც მინიჭებული აქვს ხმის უფლება.²⁶ ასევე კომპეტენტური ორგანო უფლებამოსილია საკრედიტო ინსტიტუტს უარი უთხრას ავტორიზაციასა და საქმიანობის დაწყებაზე, თუ მისი წევრებისა და აქციონერების მიმართ წარდგენილი შესაფერისობის კრიტერიუმები არ აკმაყოფილებს მოთხოვნებს; ეს მოთხოვნები უზრუნველყოფს საკრედიტო ინსტიტუტის სანდო და წინდახედულ მმართველობას.²⁷

ევროკავშირის სამართალი ადგენს, თუ რა შეიძლება ჩაითვალოს ხმის უფლებად; ხმის უფლებად მოიაზრება: 1. როდესაც ხმის უფლება აქვს მესამე პირს, რომელთანაც განმცხადებელმა²⁸ დადო ხელშეკრულება, რომელიც ავალდებულებს მათ, განახორციელონ მტკიცე ერთობლივი გრძელვადიანი პოლიტიკა შესაძენი ბანკის მართვის თაობაზე; 2. როდესაც ხმის უფლება აქვს მესამე პირს, რომელთანაც განმცხადებელმა დადო გარიგება, ეს გარიგება კი ითვალისწინებს განსახილველი ხმის უფლების დროებით სასყიდლიან გადაცემას; 3. როდესაც ხმის უფლება მიმაგრებულია იმ აქციებზე, რომლებიც გამოიყენება როგორც უზრუნველყოფის საშუალება განმცხადებლის მიერ, რა დროსაც განმცხადებელი აკონტროლებს ხმის უფლებას და აცხადებს მისი გამოყენების განზრახვას; 4. როდესაც ხმის უფლება მიმაგრებულია აქციებზე, რომლებზედაც განმცხადებელს აქვს უფლება ცხოვრების განმავლობაში; 5. როდესაც ხმის უფლებას ფლობს და შესაძლებელია გამოიყენოს იურიდიულმა პირმა, რომელსაც აკონტროლებს განმცხადებელი; 6. როდესაც ხმის უფლება მიმაგრებულია იმ აქციებზე, რომლებიც განათავსა იმ პირმა, რომელსაც შეუძლია გამოიყენოს იგი საკუთარი შეხედულებისამებრ, რა დროსაც არ არსებობს აქციონერის მხრიდან გაცემული სპეციფიკური ინსტრუქციები; 7. როდესაც ხმის უფლებას ფლობს მესამე პირი, რომელიც მოქმედებს განმცხადებლის დავალებით; 8. როდესაც ხმის უფლება შესაძლებელია გამოიყენებულ იქნეს დეკლარანტის მიერ შეფარვით (proxy), საკუთარი შეხედულებისამებრ, რა დროსაც არ არსებობს აქციონერის მხრიდან აქციების გამოყე-

²⁶ Directive 2004/109/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 2004 on the Harmonisation of Transparency Requirements in Relation to Information about Issuers whose Securities are Admitted to Trading on a Regulated Market and Amending Directive 2001/34/EC (Document 32004L0109), Article 9, para. 1.

²⁷ Directive 2013/36/EU on Access to the Activity of Credit Institutions and the Prudential Supervision of Credit Institutions and Investment Firms (Document 02013L0036-20220101), Art. 14, par. 2.

²⁸ განმცხადებელში იგულისხმება პირი, რომელიც აპირებს შეიძინოს სამიზნე საფინანსო ინსტიტუტის აქციების მნიშვნელოვანი წილი.

ნების სპეციფიკური ინსტრუქციები.²⁹ საქართველოს კანონმდებლობა კითვალისწინებს მხოლოდ ისეთი ხმის უფლების მქონე აქციებს, რომელთა გამოყენება მართვაშია შესაძლებელი.³⁰

2. არაპირდაპირი შექმნა

ევროკავშირის დირექტივა განმარტავს არაპირდაპირი შექმნის შემთხვევა-საც, რომლისთვისაც შემუშავებულია ტესტი, როდესაც ფიზიკური ან იურიდიუ-ლი პირი შეიძენს ან ზრდის პირდაპირ ან არაპირდაპირ მონაწილეობას არსე-ბულ მნიშვნელოვან წილში, ან როდესაც აქვს პირდაპირი ან არაპირდაპირი გავლენა პირზე, რომელიც ზრდის პირდაპირ მონაწილეობას მიზნობრივ საფი-ნანსო დაწესებულებაში. ეს ორი კრიტერიუმი პირდაპირი კრიტერიუმებია.³¹ ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს განმარტებით, მნიშვნელო-ვანი წილის შექმნად ასევე მიიჩნევა აქციების პირდაპირი და არაპირდაპირი შექმნა, კერძოდ, როდესაც არაპირდაპირი მნიშვნელოვანი წილის მფლობელი გახდება პირდაპირი წილის მფლობელი ან როდესაც მნიშვნელოვანი წილის მფლობელის არაპირდაპირი კონტროლის ხარისხი იცვლება, მაგალითად, არა-პირდაპირი წილის მფლობელი, რომელიც საკრედიტო დაწესებულებას აკონტ-როლებს ორი კომპანიის მეშვეობით, გახდება არაპირდაპირი მფლობელი, რომე-ლიც საფინანსო დაწესებულებას აკონტროლებს ერთი კომპანიის საშუალებით, ასეთ დროს კი მნიშვნელოვანი წილის ფლობის იურიდიული სტრუქტურა იც-ვლება.³² მეტიც, ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლო არის კომპე-ტენტური ორგანო, რომელსაც აქვს უფლებამოსილება განმარტოს ევროკავში-რის სამართალი მნიშვნელოვანი წილის შექმნასთან დაკავშირებით, რადგან მნიშვნელოვანი წილის შექმნის შესახებ ნებართვის გაცემა ევროკავშირის ცენ-ტრალური ბანკის უფლებამოსილებაა.³³

პირველ ეტაპზე ფასდება კონტროლის კრიტერიუმი, კერძოდ, უნდა განისა-ზღვროს პირდაპირი ან არაპირდაპირი კონტროლის მოპოვება პირზე, რომელიც ფლობს მნიშვნელოვან წილს მიზნობრივ დაწესებულებაში, განურჩევლად იმისა,

²⁹ Directive 2004/109/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 2004 on the Harmonisation of Transparency Requirements in Relation to Information about Issuers whose Securities are Admitted to Trading on a Regulated Market and Amending Directive 2001/34/EC (Document 32004L0109), Art. 10.

³⁰ საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 2022 წლის 31 ოქტომბრის №153/04 ბრძანების 1-ლი მუხლის მე-4 პუნქტი.

³¹ Joint Guidelines on the Prudential Assessment of Acquisitions and Increases of Qualifying Holdings in the Financial Sector, Final Report, 2016, 16-17.

³² Finanziaria d'investimento Fininvest SpA (Fininvest) e Silvio Berlusconi contro Banca centrale europea (BCE) [2022], T-913/16, ECLI:EU:T:2022:279, par. 57.

³³ Berlusconi and Fininvest v Banca d'Italia and Istituto per la Vigilanza Sulle Assicurazioni (IVASS) [2018], C-219/17, ECLI:EU:C:2018:1023, paras. 58-59.

მნიშვნელოვანი წილი არის პირდაპირი თუ არაპირდაპირი, ასევე შეფასდეს პირდაპირი ან არაპირდაპირი კონტროლი იმ პირზე, რომელიც პირდაპირ შეიძენს მნიშვნელოვან წილს მიზნობრივ საფინანსო დანესებულებაში. მეორე ეტაპზე, როდესაც კონტროლის კრიტერიუმი ვერ ადგენს მნიშვნელოვანი წილის არაპირდაპირ მოპოვებას, გამოიყენება მულტიპლიკაციის კრიტერიუმი. იგი მოიცავს პროცენტის მულტიპლიკაციას კორპორაციული ჯაჭვის მეშვეობით; შეფასება იწყება პირის პირდაპირი მონაწილეობით მიზნობრივი ფინანსური ინსტიტუტის წილებში, რომლებიც უნდა გამრავლდეს მასზე ზემდგომ დონეზე მონაწილეობით (ამ გამრავლების შედეგად დგინდება დაინტერესებული პირის არაპირდაპირი მონაწილეობის ოდენობა) და გრძელდება კორპორაციული ჯაჭვის უფრო მაღლა და მაღლა, ვიდრე გამრავლების ნიშნული არ მიაღწევს 10 პროცენტს და უფრო მეტს. ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანი წილის შექმნა არაპირდაპირ შექმნად განიხილება.³⁴ საქართველოს ეროვნული ბანკი იყენებს როგორც კონტროლის, ისე მულტიპლიკაციის ტესტებს, კერძოდ, წილების გადამრავლების ტესტს; თუმცა, აღნიშნული ტესტები კანონში ძალზე მწირადაა განმარტებული.³⁵

IV. დასკვნა

მნიშვნელოვანი წილის განმარტებას, მართალია, იძლევა „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის ტერმინთა განმარტების მუხლი, თუმცა მისი შინაარსის დადგენა არც ისე მარტივია, რადგან იგი მრავალმრიანია და არაერთ კომპონენტს მოიცავს. მნიშვნელოვანი წილი არ არის მხოლოდ საფინანსო ინსტიტუტის 10%-ზე მეტი წილის ფლობა, არამედ იგი მოიაზრებს კომერციულ ბანკებზე მნიშვნელოვანი გავლენის მოპოვებასაც, რომელიც გულისხმობს კომერციული ბანკების საოპერაციო და ფინანსურ პოლიტიკასთან დაკავშირებულ გადაწყვეტილებაში პირდაპირ და არაპირდაპირ მონაწილეობას. მნიშვნელოვანი გავლენის დადგენისას პირთა წრე შეზღუდული არაა და მნიშვნელოვანი გავლენის მქონე შეიძლება იყოს როგორც ერთი პირი, ასევე პირთა ჯგუფი, რომლებიც საერთოდ არ ფლობენ აქციებს კომერციულ ბანკში. მნიშვნელოვანი წილის მფლობელად მიიჩნევა ის პირი ან პირთა ჯგუფი, რომელიც პირდაპირ ან არაპირდაპირ ფლობს, ანდა მონაწილეობს კომერციული ბანკის კაპიტალში, იქნება ეს ხმის უფლების ქონა თუ ხმის უფლების ქონის გარეშე. მეტიც, მნიშვნელოვანი წილის შინაარსში მოიაზრება ბენეფიციარი მესაკუთრეც და იმ კომპანიის 20%-იანი წილის ფლობაც, რომელსაც მნიშვნელოვანი გავლენა აქვს სამიზნე საფინანსო ინსტიტუტზე.

³⁴ Joint Guidelines on the Prudential Assessment of Acquisitions and Increases of Qualifying Holdings in the Financial Sector, Final Report, 2016, 16-17.

³⁵ საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის 2022 წლის 31 ოქტომბრის №153/04 ბრძანების მე-2 მუხლი.

მნიშვნელოვანი წილის ცნება ევროკავშირის სამართლიდანაა რეცეფციონებული საქართველოს კანონმდებლობაში, შესაბამისად, ევროკავშირის პრაქტიკით, მნიშვნელოვანი წილის შექენაში იგულისხმება მნიშვნელოვანი წილის მფლობელის იურიდიული სტრუქტურის ცვლილებაც, ეს ეხება როგორც მნიშვნელოვანი წილის პირდაპირ, ასევე არაპირდაპირ მფლობელობასაც. ევროკავშირის სამართლის მიხედვით, მნიშვნელოვანი წილის განმარტებისას გათვალისწინება ხმის უფლების მქონე პირის ცნებაც, რომელიც ნორმატიულად დეტალურადაა განსაზღვრული. მნიშვნელოვანი წილის დადგენისას ევროკავშირი მიმართავს პირდაპირ და მულტიპლიკატორის კრიტერიუმებს (ეს უკანასკნელი გამოიყენება მაშინ, როდესაც პირდაპირი კრიტერიუმით ვერ დგინდება მნიშვნელოვანი წილის ფლობა). ამის გათვალისწინებით, მნიშვნელოვანი წილის შინაარსის დასადგენად აუცილებელია საქართველოს კანონმდებლობასთან ერთად ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს პრაქტიკის გამოყენებაც.